

تراکم جمعیت در استان گیلان ۴۵-۱۳۸۵

فرشته طالش انساندوست

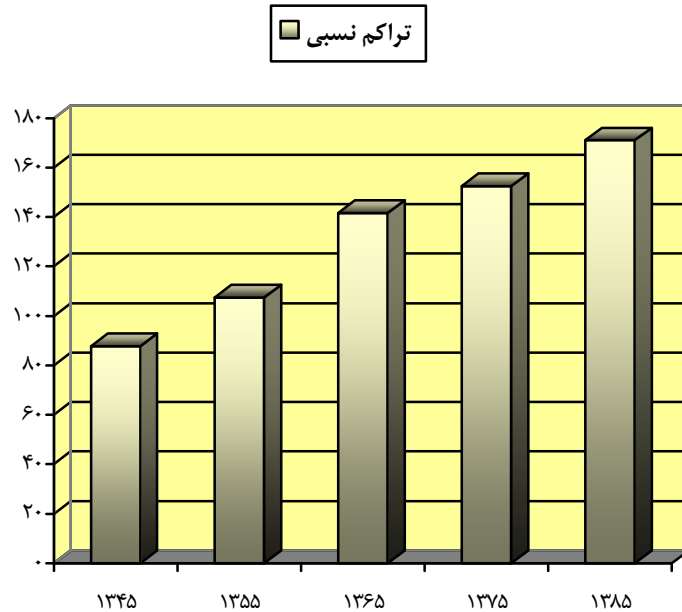
یکی از شاخص های مهم جمعیتی که در برنامه ریزی ها و آمایش سرزمین از آن استفاده می شود؛ شاخص تراکم نسبی جمعیت (population density) است. این شاخص از تقسیم تعداد جمعیت به مساحت محاسبه می شود. توزیع ناموزون جمعیت موجب می شود تا در برخی از مناطق ، تراکم اندک و در برخی دیگر تراکم شدید جمعیت پدید آید .

استان گیلان با ۱۴۰۴۲ کیلومتر مربع قریب به ۰/۹ مساحت خاکی کشور را دارد و از این لحاظ در رتبه ۲۹ کشور قبل از استان قم قرار می گیرد . در واقع استان گیلان از کوچکترین استانهای کشور محسوب می شود . گیلان با مساحت اندک خود ۳/۴ درصد جمعیت کشور را در خود جای داده است. تراکم جمعیت در کشور بر اساس سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۸۵ ، ۴۳ نفر در هر کیلومتر مربع از مساحت است . که رقم متناظر آن در استان گیلان ۱۷۱ نفر می باشد و از این نظر رتبه دوم را بعد از استان تهران دارد. در واقع در هر کیلومتر مربع از خاک گیلان ۱۲۸ نفر بیش از رقم متناظر کشور زندگی می کنند.

جدول ۱- تراکم نسبی جمعیت استان گیلان سالهای ۴۵-۱۳۸۵

رتبه	کشور	۱۳۸۵	۱۳۷۵	۱۳۶۵	۱۳۵۵	۱۳۴۵	شرح
۲	۴۳	۱۷۱/۰	۱۵۲/۴	۱۴۱/۵	۱۰۷/۵	۸۷/۷	تراکم نسبی.....

نمودار ۱ - تراکم نسبی جمعیت استان گیلان ۴۵-۱۳۸۵

سومین استان پرتراکم کشور مازندران با ۱۲۳ نفر در هر کیلومتر مربع است در واقع در هر کیلومتر مربع از مساحت گیلان ۴۸ نفر بیش از استان مازندران زندگی می کنند . البته اگر مقدار زمین های زیر کشت باغها و... از مساحت استان کسر شود و آنگاه تراکم و یا تراکم بیولوژیک (نسبت جمعیت به اراضی دایر) جمعیت محاسبه شود آنگاه شدت تراکم جمعیت بیشتر خواهد شد که در جدول (۲) نشان داده شده است . تراکم زیستی کشور و استان بر اساس مساحت اراضی

سرشماری کشاورزی سال ۱۳۶۷ بترتیب برابر ۳۰۸/۲ و ۶۷۶/۳ است که در سال براساس نتایج سرشماری عمومی کشاورزی ۱۳۸۲ بترتیب به ۳۸۱/۷ و ۹۲۹/۷ نفر رسیده است در واقع تراکم زیستی در استان ۲/۴ برابر رقم متناظر کشور است . هرگاه مساحت زمین های زراعی از مساحت استان کم شود آنگاه تراکم نسبی در سال ۱۳۸۲ برابر ۲۰۴/۷ نفر می باشد این رقم از تراکم نسبی جمعیت به کل مساحت ۳۳/۷ نفر بیشتر است .

مسلماً تراکم کم یا زیاد جمعیت بر روی نحوه بهره برداری از زمین تأثیر می گذارد و کاربری اراضی تحت تاثیر تراکم جمعیت دگرگون می گردد. به عنوان مثال شهرها در بهترین اراضی کشاورزی گسترش می یابند و تعادل میان انسان و محیط بر هم می خورد.

جدول ۲- تراکم نسبی و زیستی در کشور و استان گیلان سالهای ۴۵-۱۳۸۵

تراکم	تراکم نسبی (نفر) کیلومتر مربع ×					اراضی زیر کشت (هکتار)	مساحت (کیلومتر مربع)	شرح
	۱۳	۱۳	۱۳۶۵	۱۳۵۵	۱۳			
زیستی ×× ۱۳۸۲	۸۵	۷۵			۴۵			
۳۸۱/۷	۱۰ ۴۳	۴ ۳۶	۳۰/۱۰	۲۰/۴	۶ ۱۵	۱۷۶۶۵۱ ۹۸	۱۶۴۸۰۰۰ ^{۱)} (۱) ۱۶۲۸۵۵۴	کشور.....
۹۲۹/۷	۱۰ ۱۷۱	۸ ۱۴۹	۴ ۱۴۱	۵ ۱۰۷	۷ ۸۷	۲۵۳۴۰۳	۱۴۷۱۱ ^(۱) ۱۴۰۴۲	استان.....

×× تراکم کشور و استان تا سال ۱۳۷۵ بر اساس مساحت (۱) و در سال ۱۳۸۵ بر اساس مساحت سطر دوم محاسبه شده است.

× برای محاسبه تراکم زیستی از مساحت اراضی سرشماری کشاورزی سال ۱۳۸۲ مرکز آمار ایران استفاده شده است.

بررسی تراکم در شهرستانهای استان تفاوت‌های بارزی را نشان می‌دهد و دامنه تغییر از ۴۳/۹۲ نفر در شهرستان سیاهکل تا ۶۷۴/۱۱ نفر در شهرستان رشت متغیر است. در سال ۱۳۸۵ پهناورترین شهرستان استان گیلان شهرستان رودبار است در سال ۱۳۷۵ شهرستان تالش پهناورترین شهرستان استان بود. بعد از رودبار بترتیب تالش و رشت قرار می‌گیرند.

جدول ۳- تراکم نسبی جمعیت در شهرستانهای استان گیلان ۱۳۸۵

تراکم نسبی (نفر)	مساحت (کیلومتر مربع)	شهرستان
۱۷۱/۲۶	۱۴۰۴۲/۳	استان :
۱۸۴/۷۰	۴۳۲/۵	آستارا.....
۲۶۱/۸۵	۴۱۲/۸	آستانه اشرفیه..... ...
۱۱۳/۱۷	۴۱۰/۰	املش.....
۴۳۶/۹۳	۳۰۴/۷	بندر انزلی.....
۸۲/۳۵	۲۱۹۱/۹	تالش.....
۶۷۴/۱۱	۱۲۷۲/۲	رشت.....
۸۲/۴۲	۷۸۳/۵	رضوانشهر.....

	
۴۳/۹۲	۲۳۷۰/۲	رودبار.....
۱۰۹/۷۳	۱۳۳۱/۱	رودسر.....
۴۳/۹۲	۱۰۸۸/۰	سیاهکل.....
۱۰۸/۳۷	۵۸۶/۹	شفت.....
۲۲۸/۳۲	۵۷۲/۹	صومعه سرا..... ..
۱۲۵/۲۱	۷۷۷/۹	فومن.....
۳۷۳/۰۲	۴۳۶/۷	لاهیجان.....
۳۰۵/۸۴	۴۳۸/۰	لنگرود.....
۷۵/۹۷	۶۳۳/۰	ماسال.....

همچنین بعد از شهرستان رشت شهرستانهای بندرانزلی با ۴۳۷ نفر در هر کیلومتر مربع و لاهیجان با ۳۷۳ نفر بیشترین تراکم جمعیت را دارند .
شهرستان رودبار اگر چه بیشترین مساحت استان را دارد اما با تراکم ۴۴ نفر در هر

کیلومتر مربع همراه با شهرستان سیاهکل کم تراکم ترین شهرستانهای استان محسوب می شوند.

اگر استان را به سه منطقه غربی، شرقی و مرکزی تقسیم کنیم شهرستانهای آستارا تالش، ماسال، رضوانشهر، شفت، فومن و صومعه سرادر غرب؛ آستانه اشرفیه، لاهیجان، سیاهکل، املش، لنگرود، رودسر در شرق و با اندکی مسامحه شهرستانهای رشت، بندرانزلی و رودبار در گیلان مرکزی قرار دهیم آنگاه در مناطق سه گانه گیلان نیز تفاوتهایی را مشاهده می کنیم:

شرح	مساحت	درصد	تراکم
گیلان غربی	۵۹۷۸/۶	۴۲/۶	۱۱۱/۲
گیلان شرقی	۴۱۱۶/۶	۲۹/۳	۱۵۶/۷
گیلان مرکزی	۳۹۴۷/۱	۲۸/۱	۲۷۷/۴

گیلان غربی با ۴۲/۶ درصد از مساحت استان دارای ۱۱۱/۲ نفر تراکم در هر کیلومتر مربع است متراکم ترین شهرستان غرب گیلان صومعه سرا با ۲۲۸/۳۲ نفر و کم تراکم ترین آن ماسال با ۷۵/۹۷ نفر می باشد.

گیلان شرقی ۲۹/۳ درصد از مساحت استان را به خود اختصاص داده است و تراکم جمعیت آن ۱۵۶/۷ نفر در هر کیلومتر مربع است در این منطقه لاهیجان با ۳۷۳/۰۲ نفر متراکم ترین و سیاهکل با ۴۳/۹۲ نفر کم تراکم ترین شهرستانهای شرق گیلان محسوب می شوند.

گیلان مرکزی ۲۸/۱ درصد مساحت استان را دارد و تراکم جمعیت در این منطقه ۲۷۷/۴ نفر در هر کیلومتر مربع است. متراکم ترین شهرستان آن رشت و کم تراکم ترین آن رودبار است.

در یک برآورد تقریبی (۱) مساحت روستایی استان ۱۳۶۴۳،۷ کیلومتر مربع و مساحت مناطق شهری آن تا پایان سال ۱۳۸۶ برابر ۳۹۸،۳ کیلومتر مربع است لذا تراکم جمعیت در این مناطق بترتیب برابر ۸۰ و ۳۲۸۶ نفر است. یعنی تراکم جمعیت در مناطق شهری استان ۴۱ برابر مناطق روستایی آن است. در یک دوره ۴۰ ساله ۴۵-۱۳۸۵ تعداد ۱۷۸ آبادی به مجموعه شهری پیوسته اند مسلماً با مشخص شدن محدوده شهرهایی که فاقد محدوده اند و یا روستاهایی که در آینده شهر خواهند شد در واقع توسعه فیزیکی شهرها زمین های زراعی در این مناطق از بین خواهند رفت و بدین ترتیب هم از تعداد شاغلان بخش کشاورزی کاسته خواهد شد و از سویی امنیت غذایی به خطر می افتد و مشکلات و نارسایی های زیست محیطی، اقتصادی اجتماعی و روانی پیچیده تر از قبل خواهند شد.